

MAGYAR HUSZÁROK A VILÁGHÁBORÚBAN

(Első közlemény.)

I.

A volt cs. és kir. hadilevéltár magyar vonatkozású okmányai valószínűleg csak hosszabb idő múlva kerülnek teljességben haza Magyarországra. Azoknak rendszeres feldolgozása sokáig fog tartani. A magyar huszárezredek tevékenységéről és harcairól egyelőre még nem lehet összefüggő leírást várni, pedig lovasságunk szereplése annyival inkább számíthat érdeklődésre, mert ez volt a modern háborúra legkevésbé előkészített fegyvernemünk.

Ez az utóbbi körülmény azonban úgyszólván a háborúban résztvett valamennyi lovasság közös osztályrésze volt. Ha a háborúra való előkészületről bármely nemzet lovas szakértőinek fejtegetéseit olvassuk, mindegyikében ott találjuk ezt a keserű szemrehányást. Az utolsó évtizedekben a technika, különösen pedig a fegyvertechnika, nagy léptekkel haladt előre és sehol se akadt egy alkotó elme, amely a lovasság harcászatára vonatkozóan, a helyes következtetést le tudta volna vonni. Hisz a harcászat fejlődése éppen abból a versengésből keletkezett, amellyel a folyton tökéletesedő fegyverek és az ellenük használt harcalakzatok egymás hatását kiegyensúlyozni igyekeztek. A lefolyt háború új fegyverei: a géppuskák, messzehordó ágyúk és a repülőgépek is csak a harcászatot változtatták meg. A fegyvernemek szükségességére nincs befolyásuk, pótolni egyiket sem tudják. Ezeknek szerepe az évezredek folyamán örök törvénnyé vált. Amint a gyalogságnak hozzá kell illeszkednie a megváltozott feltételekhez, akként a lovasság is meg fogja találni az utat ahhoz, hogy minden technikai haladás ellenére, feladatainak végrehajtásában érvényesüljön.

Az orosz lovasság kivételével, valamennyi európai lovasságot a háború előtt egyoldalúan a lovasharcra nevelték. Az orosz lovasság a japán háborúban szerzett tapasztalataira támaszkodva, gyakran nyúlt a karabélyhoz és sokszor még lovasság ellen is gyalog harcolt, pedig számbeli fölénye nyo-

masztó, ember- és lóanyaga kitűnő, edzett és harcra termett volt.

Lovasságunknak, az első háborús időszak után, egy odáig elhanyagolt haremódot kellett megtanulnia. Nemzetünk harcratermettségét misem bizonyítja jobban, mint hogy ez nehézség nélkül ment végbe. De nem hagyhatjuk megjegyzés nélkül hadvezetőségünknek, különben a többi európai hadvezetőségekkel közös, mulasztásait: hogy nem volt képes a megelőző háborúk tanulságait levonni és ezekre alapozni ennek a fontos fegyvernemnek kiképzését. Persze nem állanak rendelkezésünkre katonai kiküldötteink jelentései és így nem tudjuk, mennyire terjeszkedtek ki jelentéseikben a lovasságra. Az azonban bizonyos, hogy a lovasságnak se szervezése, se felszerelése, se pedig harcászata nem volt korszerű. Mindezekben a kérdésekben, a napoleoni háborúk lezajlása óta, meg lehetős homály uralkodott, amelyet az 1870—71-iki német-francia háború sem volt képes eloszlatni. Ez után a háború után Európa államai többé-kevésbé egyöntetűen szervezték és képezték ki lovasságaikat. A gyorsan tüzelő fegyverek felfedezése és a fegyverek megnőtt lövőtávolsága vajmi keveset változtatott a már megrögzött nézeteken és az orosz-japán háború se tudta belőlük kimozdítani az illetékes tényezőket.

Másrészt megállapítható, hogy az így szerzett tapasztalatok korántsem elegendők, ha azokat nem saját vérünk hullásával fizetjük meg. Hisz csak a gyalogság magatartására kell utalnunk, mely egy könyvtárra menő irodalom ellenére is, az első csatákban ásóját felesleges szerszámként hajította el és sokszor 5—600 lépésről indult rohamra sík terepen, megerősített állások ellen.

Az alább következő harcleírások nagyrészt szemtanúk és résztvevők elbeszéléseiből merítvék. Megírásukra az ösztökélt, hogy bemutassam, hogy a lovasság hibás irányba terelt kiképzése és szervezése, hiányos felszerelése és fegyverzete ellenére is, sokszor csodálatraméltó eredményeket tudott elérni, pedig ezek csak elenyésző töredékei azoknak a fényes hadítetteknek, amelyekben a magyar huszárok újabb hírt és dicsőséget fűztek a régi babérokhoz. Amennyire lehetett, igyekeztem bemutatni a lovasságot különböző harcaiban, mind lóháton, mind gyalog. A harcleírásokban látni fogunk lovasrohamokat lovasság és gyalogság ellen, gyalogharcokat, a háború kezdetén kezdetlegesen, még szurony és ásó nélkül, hiányos felszereléssel, majd később a gyalogsággal már egyenrangúan vívott tűzharcot. Látni fogjuk a lovasságot különböző feladatainak végrehajtásában, mint például a leplezésben, az üldözésben, az üldözés feltartóztatásában, látni fogjuk

a gyalogsággal való együttműködésében, amint annak győzelmét elősegíti vagy megkönnyíti.

A leírásokhoz nem fűzök bírálatot. Beszéljenek a tények. Az olvasóra bízom, hogy a kellő tanulságot levonja. Mégis azt hiszem, hogy az eseményeket megvizsgálva, általánosságban arra a meggyőződésre jutunk, hogy ahol a lovasságot helyesen alkalmazták és vezették, sok hasznos szolgálatot tett s fog tenni a jövőben is.

Elsőnek a gorodoki ütközetet közlöm. Erről annyi téves nézet terjedt el, hogy szolgálatot vélek vele tenni, ha a résztvevők előadása alapján megvilágítom annak lefolyását. Lehet, hogy ez a leírás itt-ott hézagos lesz és nem fed teljesen az okmányszerű összeállítást, hisz a szemtanuk nagyjából csak azt látják, ami közvetlen környezetükben történik. Ha helyel-közzel a száraz előadásnak kissé színt igyekeztem adni, ez azért történt, mert így az olvasó jobban beleélheti magát a helyzetbe, a hangulatba, amely — akárhogy vesszük is a dolgot — mégis csak számottevő tényező a harcban. Misem természetesebb, hogy a hangulatokat csakis egyes rendelkezéseimre álló naplókából vagy leírásokból vehettem.

II.

A gorodoki ütközet.

Az 5. honvédelovashadosztály, 1914 augusztus első felében, a Sereth-vonal ostrow—mikulince—trembowlai szakaszát biztosította. Augusztus 14-én a Kövess-csoport a 15. lovasdandárral megerősített hadosztálynak megparancsolta, hogy a Tarnopol—Proskurów—Smerinka vasútvonaltól délre eső területet, a Trembowla—Chorostków—Husiatyn—Nowaja—Uszyca—Luczinice-vonalig bezárólag, derítse fel és lehetőleg a Tarnopol—Skalat—Satanów—Gorodok—Zinkowce—Kopajgorod-vonalon nyomuljon előre.

A hadosztály augusztus 15-én Grzymalówban hált, 16-án pedig a biztosítócsapatokkal a Zbruczon átkelt. Még ugyanaznap éjjel a 2. dragonyosezred 3½ százada, az utászszakasszal és a dragonyos géppuskásosztaggal, gróf Bolesta-Koziebrodzki János ezredes parancsnoksága alatt, Kuzmin és Telsztynen át Proskurów irányában azzal a feladattal indult el, hogy a helyzetet derítse fel és a woloczyisk—proskurówi vasútvonalat rombolja el.

Augusztus 17-én reggel 5 óra 30 perckor Froreich altábor-

nagy Kozinánál személyesen igazította el a hírszerzőkülönítményeket, még pedig:

az 1. számút (Waldbauer Henrik őrnagy, két 8. honvédhuszárezredbeli századdal) a főcsapat menetvonalától délre:

a 2. számút (Schandl Géza százados, két 1. honvédhuszárezredbeli századdal) a főcsapat menetvonalán;

a 3. számút (Reich Árpád őrnagy, két 6. honvédhuszárezredbeli századdal) a főcsapat menetvonalától északra.

A hadosztály a különítményekkel egyszerre, délelőtt 7 órakor, a következő menetrendben indult el:

Elővéd: gróf Bissingen-Nieppenburg Nándor vezérőrnagy.

Előjárőr: 1. honvédhuszárezred 3. százada (Prónay Sándor százados).

Előhad: 1. honvédhuszárezred 4. és 6. százada, az 1. és 3. gépfegyverosztág (Pintér Jenő őrnagy).

Elővédtartalék: 7. honvédhuszárezred II. osztálya (Bárczay András őrnagy).

Főcsapat: báró Gablenz vezérőrnagy.

7. honvédhuszárezred I. osztálya.

6. lovastüzérosztály.

6. honvédhuszárezred.

8. honvédhuszárezred.

2. dragonyosezred.

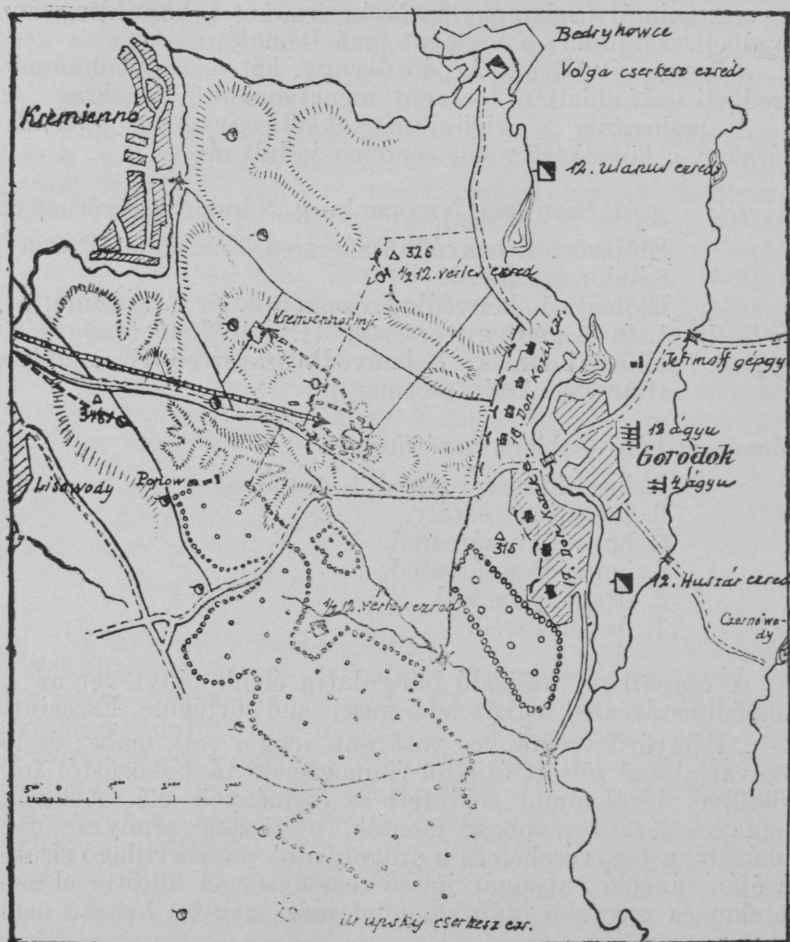
11. dzsidásezred.

A csapathban uralkodó hangulatra élénk fényt vet az 1. honvédhuszárezred legközelebb megjelenő története. Eszerint:

„Gyönyörű verőfényes vasárnap reggel volt, ember és ló a zavartalanul töltött éjjeltől és megfelelő táplálkozástól fel-frissülve, bizalommal tekintett az események elé. A lovak ruganyos járása, a lobogó menték, a tisztek aranyzinóros ruházata, a fegyvereken és a dragonyosok messzevillogó sisaktaréján táncoló napsugár jóleső reménységgel töltötte el szívünket és nagyobb önbizalommal még magyar huszár nem ment az ellenség elé.

Reggel 8 óra 40 perckor értük el Satanów községet, e kis határszéli orosz városkát, mely meredeken eső dombok alatt közvetlenül a Zbrucz-folyóhoz simul. Valamikor fontos átkelési pont volt, amit a szokatlanul erősen épített és Nagy Péter cár korából származó vár maradványai bizonyítanak. A lakosság kisebb-nagyobb csoportokba verődve, kíváncsian, de minden ellenséges indulat nélkül, szemlél hennünket. Sok

fiatal, életerős férfit látunk és egyeseknek fel is tűnik, hogy ezek itthon maradtak, noha háború van. Keresztes Artúr vezérkari százados fel is hívta erre Froreich altábornagy

1. vázlat.

figyelmét, azonban útnak sietős és ilyen kicsinyes dolgokkal nem lehet most foglalkozni. Az átlovaglás alatt senkinek bántódása nem esett és nem illettünk ott rossz szóval senkit sem. Huszárjaink magyaros rátartisággal, lelkükben inkább jóindulatú felsőséggel, mint ellenséges érzéssel és azzal az

inkább nemzeti erénynek, mint hibának minősítendő jellegzetes göggel, csak úgy félvállról tekintgetve jobbra-balra, ülték meg lovaikat.“

Satanówot elhagyva, a hadosztály megállt, az ezredek felzárkóztak, az egyik tűzerüteg felvonult és tűzbe fogta a satan-slobodkai kolostort, mely zöldre festett jellegzetes kupoláival, gyönyörű erdő közepén, festői látványt nyújtott. Ennek oka az volt, hogy az elmúlt éjjel a kolostor tornyából állítólag fényjeleket adtak.

Délelőtt 10 órakor a hadosztály újból megindult, M. H. Spasowkánál átnyergelt, melynek befejeztével a menetet erős ügetésben folytatta. A nagy meleg mindinkább észrevehetővé válik. Ló és lovas fürdik az izzadságban, a por magasan száll és haragos felhőkbe burkolja az ezredek.

Skotynianihoz közeledve, a hadosztályparancsnokság füstjeleket vél felszállani és a falu átkutatására Rakovszky László századot rendeli ki, az 1. honvédhuszárezred 4. századával. A század vágtságban előre tör, a falut gyorsan átkutatja. Hállay százados a templomhoz megy, azt zárva találja, de még mielőtt a kulcs előkerült volna, kinyílik az ajtó és teljes ornátusban, feszülettel a kezében, megjelenik a pápa. Ezt figyelmeztetik, hogy se jelzéseket adni, se harangoztatni ne merjen, azután pedig bevonulnak beosztásukba.

Lisovody előtt repülőgép jelenik meg a hadosztály felett. Alacsonyan száll, jelzése nincs. A gép végigrepül a hadosztály felett, majd megfordul és visszatér Gorodok felé. Pár perc múlva újra a hadosztály felé tart, hogy aztán végleg eltűnjék Gorodok irányában. A hadosztályparancsnokság nem engedi meg, hogy rálőjjenek. A hadseregparancsnokság, a távoli felderítésre adott intézkedésében, saját repülőinknek a zavartalan visszatérést biztosította.

Az előjárór a faluba ér. Itt a szokott kép tárul eléje. Ünnepi, szinte kísértetes nyomasztó csönd. Sehol egy lélek, csak egy-két komondor ügyeleg a néptelen utcákon és ijedt baromfi menekül lármásan a fás udvarokba. A falu végén fák között friss patak csörgedezik és vidám csobogással ömlik egy nagy itatóvályúba. Ló és lovas mohón esik neki, hogy a nagy hőségben és porban kiszáradt torkát felfrissítse. Szinte telhetetlenül isznak. Nem győznek betelni vele. De hátulról máris erős kiáltások hallatszanak: „Előre!“ A lovakat erőszakkal kell elhajtani az üdülést nyújtó italtól és megy a hajsza tovább vágtságban, hogy az elveszett térelőnyt behozzák. Pedig nincs rá szükség, mert most az újonnan érkezettek isznak ugyanolyan mohón. Nyugodt felderítésről szó se lehet.

Egy huszár jön előlről vágtságban, kardját forgatja feje

fölött. A repülőgépet jelezte. Az ezred már az előjárór sarkában van, tehát ismét előre! Megint jön egy ellenséget jelentő huszár. Perczel Miklós főhadnagy jelenti, hogy ellenséges lovasok messziről tüzelnek reá, de ő tovább lovagol.

Az elővédszázad szelíd lejtőn kapaszkodik fel. A tisztek előveszik távcsöveiket. Előttük hullámos róna. Tarlók, répa-földek tarkítják. Itt-ott egy-egy repcetábla aranyárga vonala élesen üt el az erdőparcellák kékbevesző sötétségétől. Előli 800—1000 lépésre áll Perczel járőre. Túl rajta sötét lovas alakok. A lándzsa és a hosszúfarkú lovak jelzik, hogy muszkák. Perczel járőréből egyes lovasok válnak ki előre és az erdő felé, majd a járőr is elindul. Ostorpattogásra emlékeztető lövések szakítják félbe a néma csöndet. A kezdődő haláltánc első akkordjai.

Közben Fráter alezredes is odavágtat a századhoz és azt rajrohamra rendeli. Az előhadtól előrevágtat a géppuskásosztag a 348. Δ magaslat felé. Gyorsan lemálháznak és sietnek fel a dombtetőre.

Prónay százada fürgén oszlik fel rajba és jobbszárnyával a gorodoki út mentén haladva, vágóban megindul. Erre Gorodok felől éktelen gyalogsági tűz kezdődik. Lovak dülnek el, halálra sebzett lovasok hullanak le lovaikról. De a század rendületlenül száguld tovább. Lovasnélküli lovak rohannak vele. Az orosz tüzérség is megszólal, de lecsapódó gránátjai nem képesek feltartóztatni a rohanó századot. Egyszerre csak, 80—100 lépésre az elszánt huszároktól, orosz gyalogosok nőnek ki a földből és élénk oldallépésekkel zárt csoportokká alakulnak, melyeknek szuronyai a lovasok felé meredeznek. A huszárok elkeseredett dühhel és ordítással rohannak nekik, friss földhányáson, mély árkokon keresztül. Prónay karesú szürkéjén az egyik csoportba ugat. Kézitusa keletkezik. Prónay egy tőle jobbra szuronnyal hadonászó oroszral verekszik és ezalatt egy másik balvállát lövi keresztül. Ludmann főhadnagy pisztolyával 3—4 lépésről többször rálő egy puskáját töltő orosz gyalogosra, ezalatt egy másik döfköd lovának lapockája felé. Ezt pisztolya csövével vállon taszítja és belelő. A jobbszárnyról örült sebességgel száguld egy lovas az arcvonal előtt. Karjait az ég felé mereszti, majd felsőtestével mindjebban hátradőlve, a ló farán keresztül lezuhan. Gróf D'Orsay Aladár főhadnagy volt. Perczel Miklós főhadnagy és Liszkay Mihály szolgálatvezető őrmester is elesnek, Sarkady főhadnagy is megsebesül. A huszárok jó magyar virtussal verekszenek. A század áttöri a gyalogosokat és most már az egyedül épségben maradt Ludmann főhadnagy köré csoportosulnak. Az imént keresztülgázolt ellenség most hátba-

kapja őket tüzével s az erdő felől is hallatszik puskaropogás. Ludmann „gyülekező“-t ordít, a huszárok ismétlik, de tovarohannak. Ekkor „Tűzharcához lóról“-t vezényel, levágódik lováról és végre valamennyi embere 100 lépésen belül megáll. Gyalog gyülekeznek. Lehet vagy két szakasznyi. Rajvonalat int Lisovody felé, ahonnan új lovasrohamot lát kibontakozni és az erdő felé, a puskaropogás irányában. A sebesültvivők a halálosan sebesült Liskay őrmestert hozzák; Ludmann pár vigasztaló szót mond neki. Ekkor meglepetve látja, hogy az új rohanó osztag kitér és hogy Gorodok felől sűrű gyalog rajvonalak közelednek. Erre embereit ismét lóra ülteti és az egyedüli szabad irányban észak felé, majd a kremiennói majorba vágat.

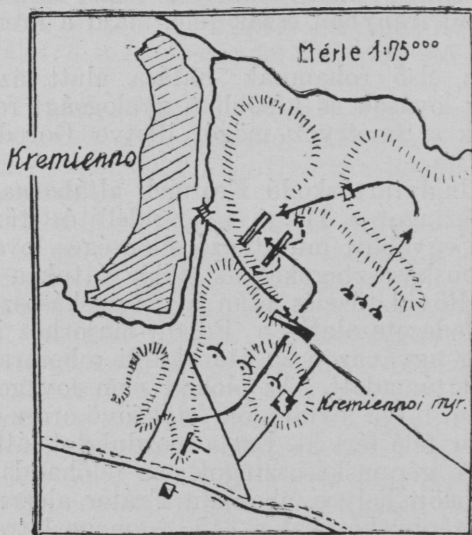
Ennek az első rohamnak hatása alatt az előterepen nyüzsgő orosz lovasok és később a gyalogsági rajvonalak is visszahúzódtak a Smotrycz mögé, illetve Gorodok nyugati szegélyére.

Az előhadnál tartózkodó Froreich altábornagy az 1. és 2. géppuskásosztagot a 348. Δ -re rendeli és tűzbevéteti az erdő szélén és egyebütt mutatkozó ellenséges lovasokat és az erdőt. A géppuskásosztagokat az előbb láttuk a dombra felkapaszkodni. Rövid tüzelés után a géppuskásosztagokat, két lovasszakasz fedezete alatt, a Popów-majorhoz irányítja, az előhadat pedig ugyanazon az úton küldi rohamra, amelyen a Prónay-század támadott. Az előhad nem lovagolta végig a rohamot, hanem látva a Gorodok felől jövő orosz erősítéseket, a Popów-major felé tért ki. Ezt a mozdulatot látta Ludmann főhadnagy. A géppuskásosztagok az előhaddal egyszerre érkeztek a kijelölt helyre, ahonnan Fráter alezredes továbbirányította a géppuskásokat a 315. Δ magaslatra.

Az eddig leírt események délután 1 és $\frac{1}{2}$ óra között zajlottak le. Ebben az időben vonultatta fel a hadosztályparancsnok a 348. Δ tól északra fekvő teknőben a tűzérseget is és a 8. honvédhuszárezred két szakaszát rendelte melléje fedezetül. Az ezred másik két szakaszának pedig azt parancsolta, hogy a visszavonuló ellenséges lovasokat csak a látótávolságon belül kövesse, azután pedig biztosítsa a hadosztály balszárnyát, mint álló oldalvéd. Ugyanakkor a zöm is parancsot kapott arra, hogy Lisowodyn át ügetésben nyomuljon előre és balrakanyarodva, a patak mélyedésében helyezkedjék el, „Dandár kettős oszlopban, a dandárokkal egymás mögött“.

A tűzérség megkezdte a tüzet. A baloldal védelmére kirendelt két század tőle északra állott, a lövegödözet délre. Midőn a tűzérség később állást változtatott előre, akkor az oldalvédszázadok egyike gyalog megszállotta a kremiennói

major és Kremienno helység délkeleti sarka közötti teret. Felderítésre járőrök indultak észak felé. Alig szállotta meg a század rajaival a kijelölt vonalat, midőn az egyik járőrtől egy jelentőlovas vágatában visszatért és ellenséges lovasságot jelentett Kremienno felől. Erre báró Kemény Elemér százados századával megindul fejlődött vonalban északkelet felé, keresztüllovagol a rajvonalon, majd jobbszárnyszakaszát rajban előretolja. Amint ebben az alakzatban továbbhalad, Kremienno felől, a patak mélyedéséből, egy lovasszázadot lát balszárnya felé közeledni. Fejlődött századával azonnal feléje

2. vázlat.

kanyarodik, rája ront és az összezapásnál szétzúzza. Az ellenséges cserkeszszázad kétfelé nyílik és megszalad. Ámde ekkor egy másik cserkeszszázad jelenik meg ugyanabból az irányból. Bár a század az első összezapástól veszt lendületéből és azt a rövid távolság miatt nem is tudja újra visszanyerni: mégis harcba száll. Az összezapás már nem olyan heves, a huszárok összekeverednek a cserkeszekkel. A keletkező kézitusában a cserkeszek karabélyaikat is használják, amit a huszárok utánoznak. Most már az előbb szétzúzott cserkeszszázad is szorongatott bajtársai segítségére siet. Már-már félős, hogy az egyenlőtlen harc (3 szakasz 2 század ellen) kedvezőtlenül dől el, amidőn segítség érkezik. Az előretolt jobbszárnyszakasz nem vette mindjárt észre a század harcrakelését, de amint a

harci zajt meghallotta, azonnal zárkóztatja szakaszát és neki-vágtat a kavargó gomolynak. Ez az utolsó lökés meghozza a döntést s a cserkeszek elhagyják a küzdőteret. De a század drágán fizette meg győzelmét, mert két vitéz kapitánya, Kemény és Mikes százados, elesett s a többi tiszt is megsebesült.

A hadosztályparancsnok délután 3 órakor parancsot ad a támadásra. Az intézkedés így szólott: „Támadás rajban! 23. dandár balra a major körül (Kremiенno), irány: a gorodoki vörös tetők! (Jefimoff-gépgyár), 15. dandár jobbra a Popów-majoron keresztül és a mélyedésben, azután Gorodok déli vége!” A kiadott intézkedéseket a hadosztályparancsnok azzal egészítette ki, hogy a dandárparancsnokokra bízta, hogy a helyzet szerint gyalogtűzharcra vagy lóháton támadjanak-e.

A 23. dandár eddigi helyéről a patakmélyedésben húzódtott a kremiennói majortól nyugatra eső teknőbe. Innen a 7. honvédhuszárezred II. osztálya indult elsőnek rohamra 3 óra 45 perckor.

Az osztály a rohamhoz következőképen tagozódott:

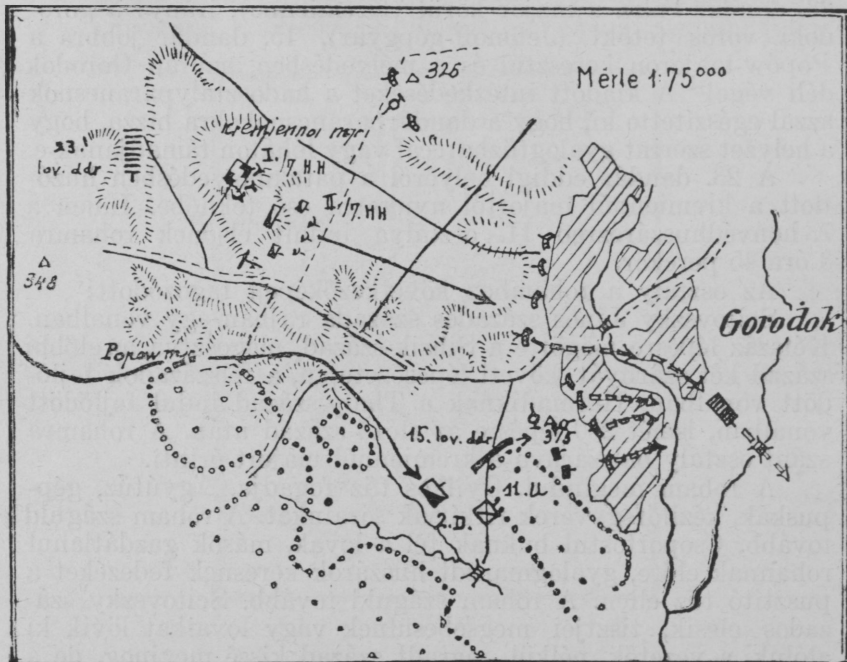
Scitovszky János százados százada rajban egy vonalban. Kétszáz lépésre mögötte a Sibrik-század, megosztva, az előbbi század két szárnyát követi lépcsőzetesen, a félszázadok fejlődött vonalban. Harmadiknak a Thaly-század indul fejlődött vonalban, ismét 200 lépésre az előző század után. A rohamra szánt osztály balszárnya a kremiennói majort érinti.

A roham megindul. Gyilkos tűz fogadja. Ágyútűz, géppuskák, kézilőfegyverek ritkítják sorainkat. A roham száguld tovább. Csoportostul buknak fel a lovak, mások gazdátlanul rohannak előre, gyalogmaradt huszárok keresnek fedezéket a pusztító tűz ellen. A roham száguld tovább. Scitovszky százados elesik, tisztjei megsebesülnek vagy lovaikat lövik ki alóluk, a vezetők nélkül maradt század kissé meginog, de a hátulról jövők támaszt adnak neki. Thaly százados is elesik, a század a bal félszázadot vezető Sibriket követi és tovább vágtat előre. Az oldalozó géppuskatűz nem töri meg az elszánt vad rohanást, Bárczay András őrnagy vitéz huszárjai elszántan vágtatnak Gorodok felé. Sibrik alól kilövik a lovat, ő maga megsebesül. Mindig kevesebb marad a vezető. Már-már elérik a haláltosztó ellenséget, amidőn a fényes rohamon végre erőt vesz a tűz és alig néhány lépésre a cél előtt összeroppan. Bárczay őrnagy és báró Kaas Andor százados sebesülten fogásba kerülnek. Ezek a hősök négy kilométeren át rohantak részben oldalozó tűzben.

A 23. lovasdandár csapatai közül a 7. honvédhuszárezred I. osztálya a kremiennói majort szállta meg gyalog, a 6. hon-

védhuszárezred szintén megindult rohamra, de később visszarendelték.

A két géppuskásosztag a 315. Δ -ra érve, északról erős tüzelést hall. Látják a helység nyugati szegélyén húzódó mély útban nyüzsgő tányérsapkás ellenséget és a 7. honvédhuszárezred II. osztályának a kremiennói majortól délre előretörő rohamát. A géppuskák azonnal megkezdik a tüzet és pedig

3. vázlat.

részben észak felé 1200 lépéses irányzékkel, részben pedig kelet felé 600 lépéses irányzékkel, a falu szélén fejlődött kozákokra. A 7. huszárezred rohamát nem sikerült előkészíteni, noha a lecsapódások jók, az idő azonban rövid, a roham csakhamar szórásba kerül, a tüzet tehát egyelőre be kellett erre a célra szüntetni. A géppuska most már teljes erejével kelet felé lő és ebben nem akadályozzák a sűrűn robbanó srappelvek sem. Az ellenség engedni kezd „és amikor előbb egyes emberek, majd egész csoportok futnak hátra, a géppuskás legénység lelkesedése leírhatatlan és legjobban szeretne maga is rohamra menni“.

Ezalatt beérkezett a 15. dandár. A 11. dzsídásezred lóról szállott. Zárt szakaszai a hátráló oroszokat össztüzekkel lövik. Az egész orosz balszárny elhagyja állásait és visszavonul. A Gorodokról keletre, különösen Czernowody felé vezető úton, már zárt osztagok menetelnek, pedig a dzsídásezred nem is fejlődött teljesen és a dragonyosezred érintetlenül állt az erdő szélén.

Ekkor jött a visszavonulást elrendelő parancs, mely az egész hadosztályt visszahívta. Senki sem tudta miért? A huszárok a győzelem érzetével fordultak vissza.

* * *

Az 1. huszárezred, 1918-ban, Ukrajna megszállásában vett részt és olyan adatok birtokába jutott, melyek meglehetősen pontosan tárják fel a gorodoki orosz helyzetet a támadás napján.

Gorodokban békében nem volt helyőrség. Július hó elején Zsigalin tábornok a „Swodnaja“ lovashadosztállyal vonult be. Ennek ezredei: a Volga- és az Urupszky cserkesz-, a 16. és 17. kozákezredek voltak. Proskurów és Woloszysk környékén Kaledin tábornok állott a 12. lovashadosztállyal. Mindkét hadosztály a Zbrucz vonalát figyelte meg különítményekkel, de a határt sehol se lépte át.

Repülő- és kémjelentések útján hadosztályunk minden mozdulatáról, létszámáról stb. pontos jelentéseik voltak. Zsigalin tábornok védelemre szánta el magát, mert csapatait számra és minőségre is gyengének találta, azonkívül segítséget kért. Erősítésül megkapta a Kaledin-hadosztály három (12. vértés-, 12. huszár- és 12. dzsídás-) ezredét, egy gyalogzászlóaljzat az odesszai „Vasdandár“-tól és 1 lovasüteget. Egy gyalogszázad autókon augusztus 16-án jött meg, Kaledin lovasezredei pedig augusztus 17-én érkeztek erőltetett menettel, fáradtan Gorodokba. Zsigalin tábornok ezek szerint: 7 lovasezreddel, 1 gyalogzászlóaljjal, 3 géppuskásszázaddal és 12 löveggel rendelkezett.

Ezeknek az elsőeknek részletes felállítását az 1. vázlat mutatja. Zsigalin tábornok az ütközet kezdetén törzsével a Jefimoff-gépgyárba ment, melynek erkélyéről pezsgő és fekete-kávé mellett cigarettázva nézte végig a rohamot.

A rohamról az orosz tisztiek a legnagyobb elismeréssel nyilatkoztak. Csodálták a rohanó osztagok haláltmegvető bátorságát, a példás rendet, a festői ruházatot és a szép lovakat.

Az oroszok a rohamot egy nagyobb támadás bevezetésének tartották és csak másnap, augusztus 18-án, mertek állásaikból kimozdulni. Még másnap délelőtt is várták támadásunkat. Se üldöző különítményeket, de még csak hírszerző járőröket se, küldtek ki. Sebesültjeinkért, akik alig feküdtek néhány lépésre az állások előtt, csak másnap délben küldtek ki apróbb járőröket.

Zsigalin tábornoknak makacs magatartása állásába került. Már augusztus 19-én felmentették.

III.

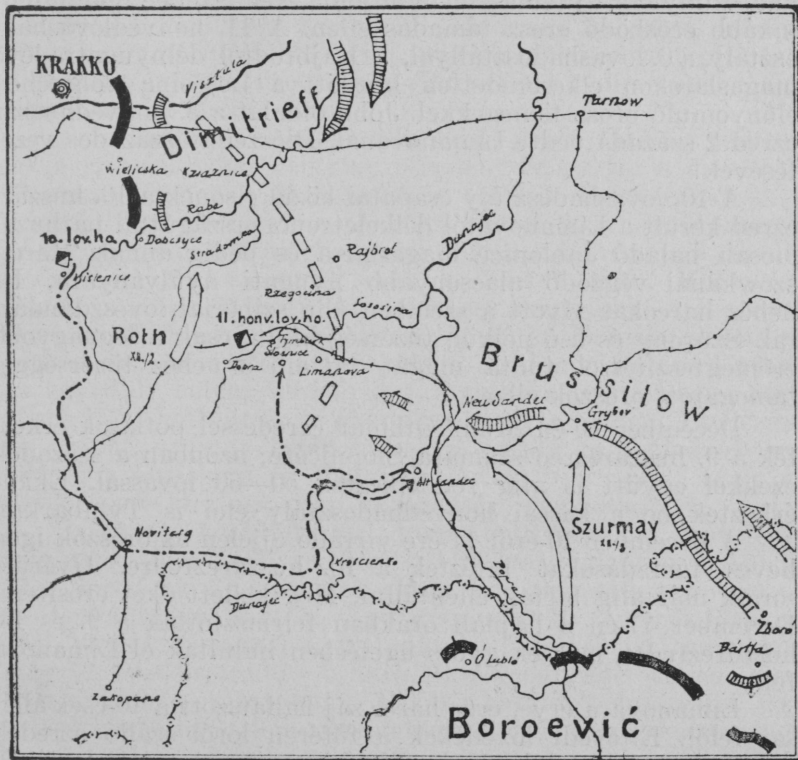
A 10. lovashadosztály a limanova—lapanovi csatában.

Az 1914 novembervégi helyzetet a 4. számú vázlat mutatja. A krakkói csoport déli szárnya (Lyubicic) Dobczycenél állott, saját 3. (Boroevic-) hadseregünk balszárnya Ólubló környékén. E két helység közötti 80 km-nyi rést mindössze a gyenge létszámú 11. honvédlovashadosztály védte Pilsudski lengyel legionáriusaival együtt, báró Nagy Gyula altábornagy parancsnoksága alatt.

A limanova—lapanovi csata (december 2—14-ig) azokból a törekvésekből keletkezett, melyekkel egyrészt az osztrák-magyar hadvezetőség ezt a rést betölteni, másrészt az orosz hadvezetőség áttörésre kiaknázni igyekezett. A kezdeményezés részünkről indult meg, amennyiben a krakkói vonalaktól kivont 4. hadsereg parancsot kapott, hogy az orosz 3. hadsereg Dobczycenél támadó balszárnyát oldalba támadja.

A támadást Roth altábornagy kezdte meg a XIV. hadtesttel, a 13. Landwehr- és a 47. német tartalékhadosztállyal. A váltakozó szerencsével folytatott nehéz küzdelmek során, mindkét részről újabb és újabb erők jutottak a harcba, míg nem sikerült az oroszokat Ksiaznic-Rzegocina—Limanova vonalába visszaszorítani. Ámde míg az oroszok megmérhetetlen tartalékaikból folyton új erőket meríthettek, addig csapatunk a napokig tartó nehéz harcoktól, a fárasztó tereptől és nem kevésbé a zord időjárástól is megviselve, erejük fogytán állottak. Különösen gondterhessé vált a helyzet akkor, amidőn Dimitrieff tábornok északról két hadtestet vont át a Visztulán és azokat Rajbrodnál harcba vetette és amidőn Brusilow tábornok, Boroevic hadseregével szemben gyenge utóvédeket hagyván hátra, a 8. hadsereg zömével Dimitrieff tábornok támogatására sietett.

Amint hadvezetőségünk Bruszilow mozdulatait észrevette, Boroevic parancsot kapott, hogy egész hadseregével támadja meg az oroszokat. A támadás megindult, az orosz utóvédek engedtek a nyomásnak, a balszárnyon álló Szurmay altábornagy pedig csapatait erőltetett menetben előre rántotta, hogy minél hamarabb elérje Neu-Sandecet és Bruszi-

4. vázlat.

lowot hátbatámadva, csatára kényszerítse. A limanova-lapanovi csata sorsa hajszálon lógott. Minden attól függött, hogy a limanovai rész tudja-e magát addig tartani, amíg Boroevic Bruszilowot utóléri és hátbtámadja? Ezt eldönteni a 10. lovashadosztály volt hivatva.

A 10. lovashadosztály december elején indult el Mysteni-céről és több napi menetben, Nowitarojon és Kroscienkón át, Alt-Sandec alá érkezett. Itt, december 5-én és 6-án, gyalogsággal megerősített orosz lovassággal kemény tűzharcot

vívott, mely amúgy is gyenge létszámát még jobban megapasztotta. Itt esett el báró Fiáth 10. huszárezredbeli főhadnagy is.

December 7-én báró Nagy Gyula altábornagy parancsa Timbarkba, Zamiescére és Slopnicére szólította a 10. lovashadosztályt, hogy a már erősen megtépázott 11. honvédlövashadosztálynak új támasztékot adjon a Neu-Sandec felől mindinkább erősödő orosz támadás ellen. A 11. honvédlövashadosztály, a 6. lovashadosztállyal, a Rajbrodtól délnyugatra lévő magaslatokon elkeseredetten küzdött a Lososina völgyében előnyomuló orosz tömegekkel. Jobb oldalát a 3. honvédhuszár ezred 2 százada védte Limanovánál, Diószeghy százados vezetésével.

A 10. lovashadosztály csapatai közül elsőnek a 10. huszárezred került a Limanovától délkeletre az országúttal párhuzamosan haladó Jablonice magaslatra és pedig annak Marciuszowkánál végződő alacsonyabb nyugati nyúlványára. Itt nehéz harcokat vívott a szemben álló szibériai lövészdandárral. Szurony és ásó nélkül, tüzéség híján, csak a legnagyobb erőmegfeszítéssel tudta magát tartani a nehéz tüzéséggel támogatott oroszok ellen.

December 10-én Muhr Othmár ezredessel pótlások érkeztek a 9. huszárezred számára Slopnicére; azonban a századok ezekkel együtt is alig rendelkeztek 50—60 lovassal. Ekkor érkeztek be a kassai honvédhadosztály élei is Tymbarkra.

A december 10-éről 11-ére virradó éjjelen az oroszok igen heves támadásokat intéztek a 10. huszárezredre. Gyérülő soraik már alig bírtak ellentállni. Meg kellett őket erősíteni. December 11-én a hajnali órákban felriasztották a 9. és 13. huszárezredet, melyek gyors ügétésben indultak el Limanova felé.

Limanovára érve, erős harci zaj hallatszott a 10-esek állásai felől. Eltévedt lövedékek a főtéren lóról szálló ezredek soraiba estek és néhány huszárt meg is sebesítettek. A 9. huszárezred 4 százada és a 13. huszárezred 2 százada, a falu déli kijáratánál gyülekezett gyalog, századonkint alig 40—50 emberrel. Az egész tűzharcra rendelt csoport nem volt föbb 240—260 embernél. Vezetésükre a 10. huszárezred küldött le néhány altisztet. A csoport már a falu alatt harcalakzatba ment át és pedig a századokkal egymás mellett, a 9. huszárezred a közepén, a 13. huszárezredbeli két század pedig a szárnyakhoz csatlakozva. Az egészset Muhr ezredes vezette.

A sötétben botorkálva, a nyirkos agyagon meg-megcsúszva, kapaszkodtak fel az első magaslatra. A ragadós sárban való erőlködés és a meleg öltözet erősen megizzasztotta

az embereket, akik csak úgy gőzölögtek a hideg hajnali ködben. A Jablonicán pokolian ropogott a fegyver, heves kiáltás, ordítás jelezte, hogy odafenn csata folyik. Golyósuívítés mellett, a terep nehézségeivel küzdve, és attól egymástól megszakítva ereszkedtek le a vízmosás felé, majd újra nekiindultak a Jablonica nyugati lejtőjének.

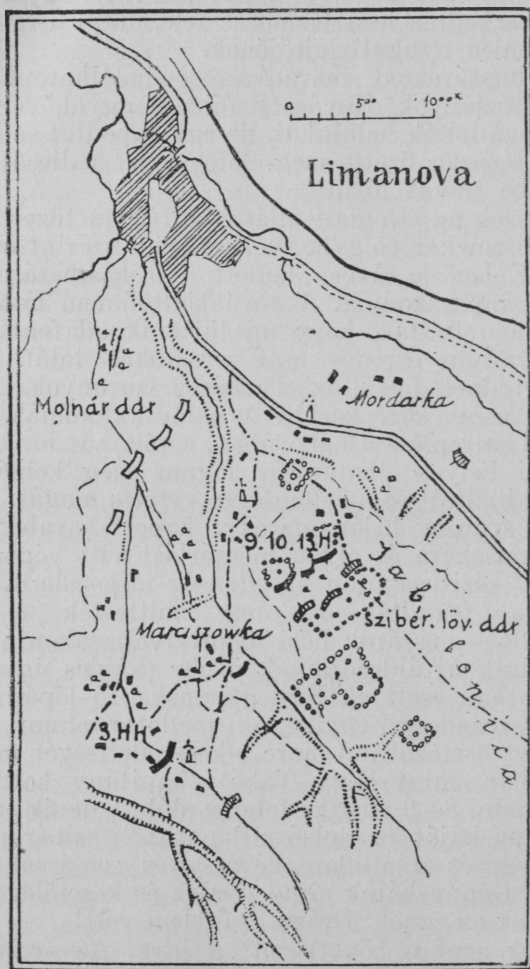
A 10. huszárezred maradványai halálharcukat vívták. Az utolsó foszlányok, Kovácsfy főhadnaggyal, végső lehelle-tükig kitartva lelték halálukat, de egy tapodtat se tágítottak. Számptalan muszka fizette meg életével azt a dicsőséget, hogy állásaikba be tudott törni.

Az oroszok az elfoglalt állásokból gyors tüzelést zúdítottak a marcsizowkai völgybe, véleményük szerint a menekülő 10-esekre. Ebben a tűzben kellett a 9-ik huszárezrednek a magaslatra kapaszkodnia. A sűrű ködtől nem láttak semmit se és így nem tudták, hogy mi történik odafenn. A dombtetőre érve Muhr ezredes csak oroszokat talál. Közvetlen közelről merednek feléje az ellenséges szuronyok. A marcona szibériai lövészek közé került. A bátor katonának, akinek ez volt az első szereplése a háborúban, a pillanat hatása alatt az az egyedüli helyes elhatározás fogant meg keblében, hogy „Hurráh“-t kiáltott és az ellenségre vetette magát. Az elszánt kis csapat, szurony híján marokra kapott karabélyával rontott rá a muszkára és olyan mérszárlást vitt végbe, hogy az elkeseredett kézítusa után az ellenség megszaladt.

Százával feküdtek az orosz holttestek a csatatéren vegyest a 10-es huszárok hősi halottaival, valamint a 9-es és 13-as huszárok új áldozataival. Muhr ezredes úgyszólván az első pillanatban esett el. Egy géppuska 15 lépésről lőtte le, gróf Thun századossal együtt, aki mellette rohant. Sorsukban még 12 tiszt osztozott. A harc elkeseredettségét misem bizonyítja jobban, mint hogy Takáts kapitány holttestét úgy kellett kiemelni 8—9 muszka teteme alól. A derék ember maga kezelte géppuskáját az utolsó pillanatig. A szibériaiak dühödten estek neki és számptalan szúrással és csapással egészen eltorzították. Géppuskáink mind tiszték és kezelőlegénység nélkül meredtek az égnek. Drága győzelem volt!

És csak azután következett a java. Az oroszok visszavonulása után még ott maradtak géppuskáik, tovább szedve áldozataikat a futtában ásott lövészteknőkben fekvő huszárok közül. Ezt tetézte még a szibériai lövészek bámulatosan pontos lövése is. Kiválóan viselkedett itt Márton 20. honvédegyalozredbeli szakaszvezető, aki egy kis osztaggal, még a nagy visszavonulás alatt, csatlakozott az ezredhez. Bátran, halálmegvetéssel küszökött egyik embertől a másikhoz, bízatta,

buzdította őket és olyan ügyesen vezette lövéseiket, hogy sikerült neki, a különösen kellemetlen géppuskákat féken tartania.

5. vázlat.

Nagy előnyt jelentett az időközben beérkezett honvéd-üteg, mely 3—4 km-nyire az állások mögé felvonulva, pontos tüzével támogatta a huszárokat. Erre nagy szükség is volt, mert az oroszok a délelőtt folyamán 14-szer indítottak táma-

dást soraik ellen. Az oroszok mindannyiszor keskeny arcvonallal, mélyen tagozva, sűrű rajvonalakban törtek elő az alig 300 lépésnyi távolságban elterülő ritka nyírfás esalítból; szerencsére mindig csak szemközt. Tüzérségünk pompás zárótüze mindannyiszor 80—100 lépésre zúzta össze támadásaikat. Csak kevesen jutottak vonalainkba, ahol agyonverték őket. Az első támadás után az orosz géppuskák is elkotródtak.

Dél előtt 10 órakor még két század 13. ezredbeli huszár érkezett a rajvonalba, új erőt öntve a diadalmas, de kimerülőfélben levő csatárokbá, akiket a folytonos támadások, a pusztító gyalogsági tűz és a sűrűn lecsapódó orosz gránátok kemény próbára tettek.

A köd már korábban felszállt ugyan, de a párás levegő továbbra is megnehezítette a kilátást. Annyival inkább dicsőretére válik a kiváló útegnék, hogy ilyen nehéz légköri viszonyok között is olyan jól lótt.

Déltájban a kassai honvédek bukkantak fel a Limanová-tól délre levő dombon, amelyet megszálltak. Onnan iparkodtak segíteni a Nádasdyaknak és jász-kunoknak tüzelésükkel. Ebben azonban nem volt sok köszönet, mert ha ezeknek mélyebben feküdt is a rajvonalak és így az átlövés is lehető lett volna, mégis aránylag sok lövedék csapódott közéjük. Súlyosbodott helyzetük, amikor a tüzérség, félremagyarázva a honvédek tüzelését, a huszárokat is oroszoknak vélte és ugyancsak sűrűn eregette beléjük lövéseit.

Tarthatatlanná vált azonban annyi hősiességgel védett állásuk akkor, amikor az oroszok sikertelen és csak véres veszteségeket okozó arctámadásaikat abbahagyták és Mordarka felé osztagokat toltak oldalukba. Immár három oldalról tűz közé szorítva, el kellett hagyni állásaikat. Lassan vonultak vissza a honvédek felé, az őket még mindig oroszoknak tartó tüzerek tüzeiben.

Mikor a huszárok, délután 3 óra tájban, hősies és önfeláldozó küzdelmük után lovaikhoz kerültek, soraik nagyon gyérek voltak. A tisztek és legénység 60%-a a Jabloniec csupasz nyírfái között aludta örök álmát, örök dicsőséget szerezve a magyar huszár nevének. Ezek a hősök hiányos felszereléssel, meg nem szokott harc módban dacoltak az orosz hadsereg egyik legkiválóbb csapatával, mely minden harceszköz igénybevételével, sokszoros számbeli fölénye ellenére se tudta megtörni acélos ellenállásukat.

Az oroszok vesztesége minden képzeletet felülmúl. Ezer-nél több hulla borította a csatateret. Ennyit találtak napok múlva a csatateret eltakarító embereink, részben lombok alá rejtve.

A honvéddandárral szemben a szibériai lövészeknek már csak roncsai állottak, amelyekkel könnyen elbánt. A Jabloniec magaslattól délre a 3. honvédhuszárezred 2. századának maradványai állottak.

Az oroszok ennek Kriaznicetől Limanova felé húzódó arcvonalát erősen megtépázták ugyan, de nem ingatták meg. Utolsó erőlködésük a 10. lovashadosztály szívós ellentállásán tört meg. Boroevic hadtestei utólérték Bruszilowot, aki a döntés előtt még idejében visszavonta seregét a Dunajec mögé. A limanova-lapanovi csata befejeződött, hadseregünk a tarnów-gorlicei vonalig nyomult előre.

Schwarzer Jenő.